

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Дел. № 44-24
Дата 08.02.2023г.

Изх. № РД-16-02/08.02.2023 г.

ДО
Г-ЖА ПАВЛИНА ПАНОВА,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

КОПИЕ ДО
АКАД. ЮЛИАН РЕВАЛСКИ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА БЪЛГАРСКАТА
АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

СТАНОВИЩЕ

от

ИНСТИТУТА ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО ПРИ БАН, представяван от
проф. д-р Ирена Илиева

Изготвил: гл. ас. д-р А. Блидов

Относно: Конституционно дело № 20 от 2022 г., образувано по искане на Омбудсмана на Република България за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 8, т. 3 от Закона за висшето образование в частта „държавните“.

УВАЖАЕМА Г-ЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ,

От името на Института за държавата и правото при БАН изразявам становище по правния проблем, предмет на гореописаното конституционно дело, както следва:

Сложността на разглеждания правен въпрос е предизвикана от наложилата се през годините инерция на Закона за висшето образование (ЗВО) по отношение на разделянето на висшите училища на държавни и на частни. Всъщност една от най-важните идеи, намерила израз в ЗВО е, че висшето образование може да се придобива не само в държавните висши училища, но и в частните. Съгласно разпоредбата на чл. 53, ал. 5 от Конституцията на Република България, освен държавата, гражданите и организациите също могат да създават училища при условия и по ред, определени със

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

закон. Посоченото правило намира своята изрична законова уредба в текста на чл. 12 от ЗВО, която недвусмислено урежда посочената възможност. „Така веднъж прогласил, че висшите училища са държавни и частни, ЗВО трябваше да осигури достатъчно гаранции за качеството на предлаганото висше образование и стриктното спазване на единните държавни критерии и стандарти.“¹.

Вероятно българският законодател ясно е осъзнавал рисковете, които крие предоставянето на висшето образование и в ръцете на частни организации, както и, че те лесно биха могли да бъдат поблазнени от стопанския ефект от дейността си. Именно затова Законът предвижда редица изисквания, на които следва да отговарят висшите училища и засилен контрол, които да гарантират високото качество на образователния процес. Никак не е случайно, че съгласно чл. 14 ал. 2 и ал. 3 от ЗВО по отношение на частните висши училища е предвидено, че следва да разполагат с право на собственост върху недвижимите имоти, движимите вещи и сградния фонд, необходими за осъществяване на образователната дейност. Подобна собственост предполага голям ресурс, който перманентно да бъде насочен към развитие и подобряване на учебната база и среда.

Посоченият пример онагледява дуалистичния подход на ЗВО спрямо висшите училища, които обаче еднакво се ползват от прокламираната в Закона академичната автономия и имат еднакви права и задължения² в процеса на обучение на студентите си. Именно следвайки този дуалистичен подход, българският нормотворец е приел в чл. 8, т. 3 от ЗВО, че държавата ще *субсидира обучението на студентите в държавните висши училища*, и че при определени условия ще *им осигурява стипендия, общежития и столове*.

На пръв прочит текста звучи в синхрон с целта на Закона. Същевременно задълбоченият му анализ води до заключение, че подобен извод е неправилен поради обстоятелството, че различният подход на ЗВО е насочен към частните висши училища, а не към студентите в тях, което е абсолютно недопустимо. Студентите в частните висши училища имат равни и еднакви права спрямо тези в държавните и въз

¹ Блидов, А. Акредитацията в сферата на висшето образование в Република България, Правна мисъл, година LIV, бр. 3, 2013, с. 20;

² Като пример тук може да се посочи, че и държавните, и частните висши училища подлежат на акредитация по едни и същи критерии, процедури и правила от страна на Националната агенция за оценяване и акредитация

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

основа на този им статус не трябва да бъдат дискриминирани, защото те с образованието си ще допринесат за общото благо също толкова, колкото и другите. Именно това е смисълът на действащата правна уредба – да създаде възможност на българските граждани да се образуват, за да спомагат за развитието на обществото ни.

Най-силната опора на посоченото съждение намираме в текста на чл. 53, ал. 6 от Конституцията на Република България, според който *„Държавата насърчава образованието, като създава и финансира училища, подпомага способни ученици и студенти, създава условия за професионално обучение и преквалификация“*. От граматическото и логическо тълкуване на посочената разпоредба става ясно, че тя урежда задължение на Държавата да подпомага всички способни студенти, като по никакъв начин не се прави (а и не трябва) разграничение между това дали те се обучават в държавни, или в частни висши училища.

По същия начин не следва и да се прави разлика и в отношението на Държавата към студентите в платената форма на обучението.

С оглед на изложеното, искане на Омбудсмана на Република България за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 8, т. 3 от Закона за висшето образование в частта „държавните“ следва да бъде подкрепено.

С уважение:

IRENA
TZONEV
A ILIEVA

Digitally signed
by IRENA
TZONEVA
ILIEVA
Date:
2023.02.08
13:51:12 +02'00'